

Ed.

224. Frumvarp til laga

[209. mál]

um sjómannadag.

(Lagt fyrir Alþingi á 109. löggjafarþingi 1986.)

1. gr.

Fyrsti sunnudagur í júnímánuði ár hvert skal vera almennur frídagur sjómanna með þeim undantekningum sem um getur í lögum þessum. Beri hvítasunnudag upp á fyrsta sunnudag í júní skal sjómannadagur haldinn næsta sunnudag á eftir.

Sjómannadagurinn skal vera almennur fánadagur.

2. gr.

Ákvæði 1. gr. taka ekki til sjómanna á íslenskum farskipum sem sigla milli Íslands og annarra landa. Þó skal farskip, sem liggur í íslenskri höfn og eigi hefir látið úr höfn fyrir kl. 24 á föstudegi næstum á undan sjómannadegi, eigi láta úr höfn fyrr en kl. 12 á mánudagsmorgni næstum á eftir.

Strandferðaskip, ferjur og sanddæluskip skulu halda höfn þar sem þau eru stödd samkvæmt ákvæðum 1. mgr.

3. gr.

Ákvæði 1. gr. taka ekki til skipa Landhelgisgæslu Íslands. Stjórn Landhelgisgæslunnar ber þó að sjá til þess að skipin séu í höfn ef þau hafa ekki aðkallandi verkefnum að gegna að hennar mati.

4. gr.

Hafrannsóknastofnunin skal leitast við að skipuleggja rannsóknleiðangra þannig að skip geti leitað hafnar eigi síðar en kl. 12 á laugardegi fyrir sjómannadag og láti eigi úr höfn fyrr en kl. 12 næsta mánudagsmorgun.

5. gr.

Öll fiskiskip skulu liggja í höfn á sjómannadag og hafa komið til hafnar eigi síðar en kl. 12 á laugardegi fyrir sjómannadag og láta ekki úr höfn fyrr en kl. 12 á mánudagsmorgni næstum á eftir.

Skipverjar skulu ekki vera skyldir til vinnu við skipið eftir kl. 12 á laugardegi fyrir sjómannadag nema öryggi þess sé í hættu.

Ákvæði 1. mgr. eru frávikjanleg ef um er að ræða skip sem ætlað er að sigla með afla sinn á erlendan markað eða aðrir mikilvægir hagsmunir eru í húfi enda hafi samkomulag tekist um slíkt milli útgerðarmanns og meiri hluta skipshafnar. Slíkt samkomulag þarf að liggja fyrir fjórum vikum fyrir sjómannadag og skal það tilkynnt viðkomandi sjómannafélagi.

6. gr.

Útgerðarmaður og skipstjóri bera ábyrgð á því að farið sé að ákvæðum laga þessara. Brot gegn lögnum varða sektum í ríkissjóð.

7. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Sjómannadagurinn, fyrsti sunnudagur í júnimánuði, var fyrst haldinn hátíðlegur 6. júní 1938. Fyrir þessum hátíðisdegi er því tæplega hálftrar aldar gömul hefð. Saga þessa merka dags verður ekki rakin hér. Þess má þó geta að einn helsti forgöngumaður hans var mikilvirkur brautryðjandi slysavarna hér á landi, Henry Hálfánarson. Tilgangur dagsins var frá upphafi að halda árlega hátíð sjómönnum til heiðurs og minnst jafnframt látinna sjómanna, einkum þeirra er létust af slysförum á sjó. Þessum merkjum hefir síðan verið haldið á lofti. Sjómannadagurinn hefir frá upphafi verið almennur hátíðisdagur í útgerðarstöðum um land allt. Samt sem áður hefur hann ekki verið allsherjarfrídagur sjómanna. Það er athyglisvert að lengi vel lagði sjómannastéttin og forustumenn hennar ekki megináherslu á að sjómannadagurinn yrði almennur frídagur sjómanna enda var lífsbaráttan lengst af svo hörð að enga stund mátti missa frá því að afla sér og sínum viðurværis. En með batnandi hag og ríkari stéttarvitund hefir hugmyndinni vaxið fylgi. Í kjarasamninga sumra sjómannafélaga hafa verið sett ákvæði um þetta efni, þó með víðtækum fyrirvörum. Félögin hafa og gert samþykktir um málið og beint áskorunum til stjórnvalda þar um.

Nú þegar nær hálf öld er liðin síðan sjómannadagurinn var fyrst haldinn hátíðlegur sýnist hins vegar tímabært að koma fastrí skipan á frí sjómanna þann dag. Væri það táknræn kveðja Alþingis og þjóðarinnar allrar til sjómannastéttarinnar á þessum tímamótum. Í frumvarpi þessu er því slegið föstu að sjómannadagurinn skuli vera almennur frídagur sjómanna. Leitast er við að setja óhjákvæmilegum undantekningum mjög þröngar skorður. Varðandi fiskiskip er það nánast sett á vald skipshafnar og stéttarfélags hennar hvort undanþága verði veitt. Ekki verður komist hjá því að skipverjar á farskipum, varðskipum, hafrannsóknaskipum og strandferðaskipum lúti öðrum reglum en fiskimennirnir.

Drög að frumvarpi þessu voru kynnt þingi Sjómannasambands Íslands og Landssambandi íslenskra útvegsmanna. Er ljóst að afstaða þessara aðila til frumvarpsins er ólík. Sjómannasambandið vill ganga enn lengra í að setja skorður við undantekningum frá meginreglunni um frí á sjómannadaginn en gert er í frumvarpinu. Landssamband íslenskra útvegsmanna telur hins vegar að þessar undantekningar séu ekki nægilega rúmar.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Í 1. mgr. er lagt til að fyrsti sunnudagur í júní verði almennur frídagur sjómanna. Beri hvítasunnudag upp á fyrsta sunnudag í júní er lagt til að sjómannadagurinn verði næsta sunnudag á eftir. Hvítasunnudagur er fimmtugasti dagur frá og með páskadegi. Þegar páskadagur er 13.–19. apríl er hvítasunnudagur 1.–7. júní. Þetta gerist að jafnaði fjórða hvert ár. Fyrsta sunnudagur í júní 1987 ber upp á hvítasunnudag. Í 2. mgr. er lagt til að sjómannadagurinn skuli vera almennur fánadagur. Um hann munu þá gilda reglur forsetaúrskurðar nr. 44 17. ágúst 1944 en í því felst m.a. að flagga skal á opinberum byggingum.

Um 2. gr.

Farskipasiglingar milli Íslands og annarra landa eru þess eðlis að ekki sýnist raunhæft að stefna öllum farskipum í íslenska höfn á sjómannadaginn. Í greininni er hins vegar lagt til að því séu settar skorður að þau sigli úr höfn rétt fyrir hátíðisdaginn. Í greininni er sérstakt ákvæði um strandferðaskip, ferjur og sanddæluskip.

Um 3. gr.

Ekki er unnt að tryggja löggæslumönnum frí tiltekna daga eðli máls samkvæmt. Varðandi sjómannadaginn er þó í greininni lögð áhersla á að tekið sé tillit til skipverja á skipum Landhelgisgæslunnar.

Um 4. gr.

Hafrannsóknastofnunin gerir ætíð áætlun um rannsóknir hafrannsóknaskipanna fyrir eitt ár í senn. Fortakslaus ákvæði um frí skipshafna einn tiltekinn dag á ári, í þessu tilfalli sjómannadaginn, gæti valdið röskun á skynsamlegri áætlanagerð. Greinin markar þó þá stefnu að þess sé gætt eftir föngum að skipverjar geti haldið sjómannadaginn hátíðlegan. Ekki er þess þó krafist að skip liggi í heimahöfn á hátíðisdaginn. Ákvæði greinarinnar eiga jafnt við um öll rannsóknaskip Hafrannsóknastofnunar hvort sem þau eru í eigu stofnunarinnar eða tekin á leigu af henni.

Um 5. gr.

Ætla má að meginástæðan fyrir því að ekki hafa verið settar reglur um almennt frí fiskimanna á sjómannadaginn sé sú röskun sem það hefði á úthald togara og skipa sem sigla með aflann á erlenda markaði. Þá hafa ýmsir talið að frídagur sjómanna gæti orðið þess valdandi í sumum sjávarplássum að allt of mikill afli bærist á land rétt fyrir þann dag. Lengi vel voru sjómönnum á togurum ekki ætlaðir neindir frídagar aðrir en þeir viðverudagar í höfn sem nauðsynlegir voru vegna löndunar afla og birgðaöflunar fyrir næstu veiðiferð. Smám saman hefir með kjarasamningum tekist samkomulag um viðveru í höfnum um jól, nýár og páska. Virðast menn þar sæmilega sáttir. Þó er það einkenni á þessum samningum að sérreglur gilda um það er skip eru í veiðiferð með það að marki að siglt verði með afla til sölu á erlendum markaði.

Í 3. mgr. er gerð tillaga um það með hvaða skilyrðum víkja megi frá meginreglunni um frí fiskimanna á sjómannadaginn. Skilyrði fyrir því, að slík undanþága komi til greina, eru að skip sé í veiðiferð til siglingar á erlendan markað eða að aðrir mikilvægir hagsmunir séu í húfi. Þar er m.a. átt við þær aðstæður að mörg skip sjái um hráefnisöflun fyrir tiltekna vinnslustöð og veruleg röskun verði því á vinnu í landi og starfsemi fiskvinnslustöðvarinnar við það að stefna öllum skipunum til löndunar á sama tíma. Viðkomandi útgerðarmaður og áhöfn skips verða í þeim tilvikum að koma sér saman um tilhögun þessara mála með a.m.k. fjögurra vikna fyrirvara og samkomulag um frávík frá meginreglunni verður að tilkynna viðkomandi sjómannafélagi.

Um 6. gr.

Refsiákvæði greinarinnar þarfnast ekki skýringa. Mörg fordæmi eru fyrir sameiginlegri refsíabyrgð útgerðarmanna og skipstjóra.

Um 7. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringa.